

LUCIAN DAN
TEODOROVICI

Matei Brunul

roman

Ediția a II-a

POLIROM
2014

În dimineața aceea de primăvară, în drum spre muncă, dinspre orizont, de dincolo de dealuri, s-au auzit bătăi de clopote. Însă nu obișnuite, nu dangăte răzlețe suflăte pină spre ei dintr-o singură direcție de Kara-yel. Nu acele bătăi de clopot care-i făceau alteori, în verile trecute, să-și miște ochii, din mers sau de sus, de pe platou, privind spre un singur punct, străduindu-se să deslușească prin năduful ce înnodea aerul turla vreunei biserici. În dimineața aceea, sunetul îndepărtat al clopotelor îi impresurase, venea de undeva de dincolo de orizont, dar nu dintr-o singură direcție, ci parcă din toate. Orizontul însuși devenise rotund, forțându-te să te miști roată pentru a simți cercul marcat de-acel zvon prelung, cadentat, venit de pretutindeni și clătînind parcă și norii, făcându-l să se deșire în jos, apăsător, lăsînd să curgă din ei umbre vagi, abia colorate de soare.

Cei șapte îngeri se hotărîseră să sune în sfîrșit din trimbițele lor, din toate odată, așa părea și așa au gîndit poate mulți deținuți. Dar nici măcar trimbițele îngerilor, coborîte-n clopotnițele unor biserici, nu-i puteau opri din drumul lor ghidat de datoria de-a șterge pata negrelor greșeli trecute, așa cum le-au cerut și gardienii să-și reamintească. Și-au continuat marșul, într-o altă muzică, aceea pe care nu doar ei, pușcărișii, o cunoșteau atît de bine, ci și aerul din jurul lor, aerul care le lovea corzile vocale, care le umplea plămîinii, leșînd apoi, de fiecare dată, același, înștrîind în urma lor aceeași strigare, aceeași melodie, menită acum a ascunde sunetele de clopot.

Încă înainte de prînz însă, în timpul muncii, zvonul turlilor nevăzute s-a transformat într-o rumoare, aducînd și explicația pentru impresurarea de dangăte de dimineață. De la o privire aplecată la alta, de la niște buze crăpate la altele, în clipele cînd tîrnăcoapele se ridicau pregătite pentru o nouă

lovitură, oferind urechilor, pentru o secundă, posibilitatea de-a auzi și altceva, rumoarea le-a transmis tuturor deținuților, rind pe rind, niște vorbe care, odată auzite, s-au scurs prin timpane, prin gât, pînă în mușchii brațelor, sleindu-i, făcînd imposibile alte ridicări și coboriri de tîrnăcop.

— A murit Stalin!

Nimeni n-a știut de unde porniseră vorbele astea, cum ajunseseră pînă la prizonieri. Dar pentru aceștia din urmă, agitația gardienilor, cea care precedase rumoarea, o agitație stîrnită de apariția grăbită a unui alt soldat, venit în goană din colonie, era deja o confirmare. Iar faptul că, imediat după aceea, soldații care-l păzeau au cerut oprirea lucrului și apoi, după o consfătuire departe de urechile lor, ale deținuților, au hotărît întoarcerea la barăci spunea totul. Așa ceva nu se întimplase niciodată în zilele, lunile, anii trecuți.

N-au vorbit cu ei, nu le-au explicat nimic. I-au înșiruit doar, le-au dat semnalul de pornire. Iar pe drumul de întoarcere nu le-au mai cerut să cînte, n-au mai simțit nevoia să le amintească de datorie, de prețul pe care-l aveau de plătit Republicii Române. Gardienii erau preocupați, în acele momente, de ceea ce se-ntimpla departe, atît de aproape în momentele acelea, în capitala altor republici, cele sovietice, unde marele tovarăș, de care și legaseră, neștiuți, prezentul și viitorul, îl lăsase singuri pe toți, într-o incertitudine care le omorise, brusc, orice siguranță de sine.

Atmosferă complet diferită și-n colonie. Alte brigăzi întoarse de la lucru, lăsate în neorîndulală printre barăci. Nici un careu, nici un șef care să urle la ei. Cenușul ordonat de pînă ieri, careurile fixe, înțepenite, atmosfera militărească, toate se destrămaseră în doar cîteva ore. Deținuții erau lăsați de capul lor și nimeni nu știa cum să reacționeze. Unii s-au așezat pe pămînt, în fund, privind aiurea împrejur; alții, care și-au amintit mai repede de zilele libertății de altădată, s-au adunat în grupuri mici, privind doar din cînd în cînd cu teamă spre

gardieni, comunicând prin șoapte, dînd din mîini, intrînd adică în discuții cum nu mai avuseseră de multă vreme; erau unii care se plimbau doar, pîrînd a se dezmorți, deși n-aveau nevoile de asta, la rîndu-le tocmai se întorseseră de la muncă. O singură știre, trecînd ca un tăvălug, distrusese simetria impusă a tabloului coloniei.

Bruno, care în ultimii doi ani se ascunsese în această simetrie obligatorie, însușindu-și-o și depinzînd întru totul de ea, a urmat modelul celor din urmă, pornind spre gardurile de sîrmă într-o dezmorțire controlată, mecanică, deloc necesară, sperînd să se piardă însă prin mulțimea de alte dezmorțiri. A ajuns lingă sîrme, a început să le pipăie. Și-a pus palma peste una dintre ele, a început să-și strîngă apoi degetele, rînd pe rînd, deasupra metalului ruginit, și-a încheștat pumnul, bucurîndu-se cumva de înțepătură, încercînd s-o simtă dinspre mină în tot corpul. Avea nevoile de durerea aceea, nici el nu știa exact de ce. Privise, încă de cînd ajunsese în colonie, sîrmele ghimpate drept un semn al libertății. Spațiul lor, al celor închiși aici, se oprea înainte de ele. Cu unu sau doi pași înainte. Niciodată n-avusesese voie să le atingă. Închisoarea n-avea drept zid gardul dublu de sîrmă ghimpată, înalt de trei-patru metri, exista un altul, zidul invizibil, dar atît de concret totuși, construit din urletele gardienilor, din somațiile soldaților cu mitraliere cocoțați în miradoare. Zidul acela mobil ieșea și pe platou odată cu ei – iar acolo, pe platou, nu erau sîrme ghimpate. În anii scurși pînă acum, pînă-n momentul în care propoziția „A murit Stalin” curmase toate obișnuințele din colonie, Bruno privise încontinuu spre gardurile de sîrme ca spre primul pas dincolo. Dincolo de zid. Iar acum, în năuceala din jur, putea s-atingă cu propriile mîini libertatea, bucata ruginită de libertate, cu țepi care-i împungeau pielea mîinii, provocîndu-i o durere, una pe care o simțea, o dorea.

Cînd a auzit strigătul unui soldat din miradorul din dreapta, Bruno și-a descleștat pumnul și s-a

retras dincoace de zidul imaginar, n-a mai așteptat și a doua somație. S-a retras însă zimbînd. Moartea de la mii de kilometri depărtare îl prilejuise un moment al lui, cum nu mai avusese de mult timp aici, în colonie.

Odată cu strigătul soldatului din mirador, dezordinea din colonie a început să freamăte. Mulțimea a început să se adune, într-o încercare de regăsire, rapidă, a simetriei impuse. Gardienii s-au trezit brusc din năuceala în care se cufundaseră în ultimele minute, ultimele ore poate. Armele s-au ridicat, strigătul soldatului s-a transferat în alte guri, alte gîllejuri, transformîndu-se în urlete. Ulîindu-se peste umeri, peste capete, Bruno a înțeles și motivul pentru care deținuții, ridicîndu-se din locurile unde stăteau ciuciți, destrămint micile grupuri, renunțînd la dezmoțiri, se înghesulau acum spre careu, sub amenințarea puștilor. Dînspre baraca centrală, însoțit de aghiotanți, se îndrepta spre ei comandantul unității, Iosif Lazăr. Cel care leșea numai atunci cînd avea lucruri importante de spus. Cel căruia întotdeauna îi era suficient să-și facă doar apariția pentru a amuți și ultimele suspine. Cel mai în măsură să curme acum năuceala în care intraseră cu toții, pușcăriasi și gardieni deopotrivă.

Bruno îl știa prea puțin. Pierdut în mulțimea deținuților, nu prea avusese de-a face cu comandantul, venit aici mai întîi ca șef al Serviciului Producție, în urmă cu aproape doi ani, avansat apoi la conducerea coloniei. Auzise însă, pe cit putuse să audă și să pună cap la cap, într-o coerență care să-l creeze o imagine fle și sumară, cîteva povești care-l aveau drept protagonist pe șeful Peninsulei. Unele vorbeau de-o brutalitate pe care n-aveal cum s-o bănuiești altfel, în atît de sporadicele convocări ale deținuților pentru discursurile sale. Mutilase, s-a auzit, cu mîinile lui un prizonier, îl bătuse cu o placă peste buze, peste gură, peste obraji, peste nas, peste ochi, îl măcinase pielea și oasele sub lovituri, pînă cînd îi transformase chipul într-o mască roșie, nedefinită, îngrozitoare. Din răgetele sărmanului,

ceilalți deținuți, cei care putuseră duce apoi povestea printre barăci, reconstruiseră scena: alți gardienii îl ținuseră la pământ, în timp ce comandantul începuse să-l toace, cu calm, cu un fel de îngrozitoare răbdare, să-l strivească fața așa cum strivești usturotul în pluă, încet, apăsător, atent, pentru a nu rămâne nimic întreg. Așa făcuse comandantul cu acea piatră, așa povesteau alți deținuți că făcuse comandantul. Dar astea erau spaimă trecute-n vorbe. La fel cum alte spaimă trecute-n vorbe mărturiseau că același comandant se lăudase în câteva rânduri, în fața altor puscăriași, cu un trecut de prizonier al nemților, într-unul din cele mai cumplite lagăre ale lor, ceea ce pentru Bruno era de neconceput, căci nu poți să treci prin iad pentru a deveni, apoi, unul dintre cei care supraveghează cazanele. Nu, Bruno nu știa de fapt mai nimic despre comandantul coloniei, iar în acești din urmă ani preferase să audă și să nu accepte poveștile, preferase să-l privească pe comandant ca pe un om care, închis în baraca lui în cea mai mare parte a timpului, n-are acces la ceea ce se întâmplă cu adevărat în colonie, ca pe-un om la care, într-o situație extremă, să te duci și să te plingi, căutând și primind înțelegere.

Îndreptându-se alături de ceilalți prizonieri, într-o îngrămădire tot mai ordonată, spre centrul baracamentului, Bruno aștepta lămuriri de la acest om. Aștepta mai multe chiar, căci niște speranțe începuseră, chiar fără a le da el voie, să-l grăbească pașii, să-l împingă mai în față, pentru a auzi mai bine ce urma să li se comunice. Moartea lui Stalin trebuia, dincolo de gardurile coloniei, să fi însemnat deja ceva, să fi produs o schimbare pe care speranțele ce se furișau în Bruno o vedeau transpusă-n pașii comandantului și ai aghiotanților săi și-apoi în vorbele ce aveau să vină.

Iar după calmarea deținuților și a gardienilor, după ridicarea mîinii celui spre care se îndreptau toate privirile, o mîină care cerea atenție, Bruno a auzit, la fel de clar ca toți ceilalți deținuți, vorbele atît de așteptate. Le-a auzit și le-a înțeles așa cum

trebulau înțelese. Și a mai înțeles că zidurile imagi-
nare ale închisorii, cele mai puternice ziduri, nu se
clătinaseră nici un pic din pricina veștii ajunse de
la Moscova pînă aici, într-un colț neștiut de Românie.

— Bandiților, așa a început Iosif Lazăr, după
care și-a dres vocea, pentru a fi auzit mai bine.
Insectelor dăunătoare, a adăugat, urmărind, cu un
rînjat, chipurile celor adunați în fața lui. Ce v-ați
zis voi, băi, insecte dăunătoare? Ce v-ați zis, băi?
V-ați zis uite-așa: hai să ne opunem regimului
popular, hai să ne opunem forței poporului. V-ați
opus, băi? V-ați opus! Și cu ce v-ați ales, mama
voastră de insecte? Cu ce v-ați ales, băi? Cu asta –
și și-a plimbat mîinile prin aer, arătînd în jur, spre
gardurile de sirmă ghimpată, spre barăci. Știi de ce,
băi insectelor? Pentru că poporul veghează, de-ala.
Veghează, băi! Da' uneori poporu-i ocupat, poporul
are de muncit, băi insectelor! Și-atuncea, ce face
poporul? Poporul își trimite atuncea reprezentanții
cel mai de seamă să vegheze-n locul lui! Asta face
poporul! Ați înțeles, băi, ce face poporul? Mă trimite
pe mine să veghez aici, că de asta-i un popor des-
tept! Și ce veghez eu, băi insectelor? Veghez ca voi
să vă spălați păcatele în fața poporului pe care l-ați
trădat. Asta veghez eu! Și ca să fac asta, nici n-am
nevoie de armele pe care le vedeți în jur. N-am eu
nevoie de armele astea! – aici, comandantul s-a
oprit, i-a arătat pe soldați, pe gardieni; apoi, cu un
rictus zeflemitor, și-a îndreptat din nou privirile
cătredepinuți, a strins pumnul și l-a ridicat spre
aceștia: Nu de ei am nevoie. Am aici, în pumnul
asta, toată puterea poporului. Și-atuncea, de cine
trebuie voi să vă temeți? De puterea poporului din
pumnul meu, băi insectelor, de ea să vă temeți, nu
de arme!

A așteptat, preț de cîteva clipe, reacția oamenilor.
O reacție pe care capetele plecate, atrase brusc de
gravitație, n-au lăsat-o să se vadă, pe care buzele
uscate n-au lăsat-o să se audă. Și-atunci, desfă-
cîndu-și pumnul, lăsîndu-și mina lîngă corp, coman-
dantul a continuat.